

« zurück blättern vor »

MALOWAĆ v. imp., ab 1430. **1)** ‘färben, verschönern’ – ‘zdobić, barwić’: 1430 Krzyż. 441, SSNO *Johanni Malowany*. o 1564 Mańcz 300a, SPXVI *Quo nihil potest esse pictius, Nád co nie moze nic być málowańszego / pięknieyszego*. o 1618 P.Kchan.J. 366, L *Widzę obłoki wielkie pod nogami, Jako się tęcze maluią farbami*. o 1769–1777 Zab.8 305, L *Poschły zielone iodły, ani świecą góry, Ani cienia rzucaią, Nie maluią pola Rozliczne kwiaty, ani zieleni się rola*. o 1834 PT I 14-7, SJAM *Tymczasem przenoś moję duszę utęsknioną [...] Do tych pól malowanych zbożem rozmaitem*. o 1952 New.Pam. 142, DOR *Nie mógł się nadziwić, że brat, którego miał za niechluję i niedojdę, wygląda jak malowany, z pańska, niczym młody dziedzic*. – SPXVI, MAŃCZ, L, SWIL, SW, DOR. **2)** ‘etw. mit Farbe oder einer anderen kolorierenden Flüssigkeit streichen, etw. eine Farbe geben, färben’ – ‘powlekać coś farbą lub inną substancją barwiącą, nadawać czemuś kolor, barwić’: 1461–1467 Serm 415v, STP *Ustawal ballaszami malowanimy, toczonimy sculpsit variis celaturis et torno (III Reg 6, 29)*. o 1558 GliczKsiąż P8-P8v, SPXVI *Rozumyem themu iż cudność nye ná fárby należy / ále ná porządne málowaníu / yestliż tedy málarz co ma dobre fárby ná málowanýu chramye / á obrazow nye dobrze ftáwya / imyę fue tráci y vpułfczą*. o (1662) 1971 BorzNaw 41, Sp17 *Wtym bat przyjechał pięknie malowany*. o 1781–1783 Jak.Art.3 174, L *Drzewo wyrobione na sprzęty, pokrywać się zwykło malowaniem*. o 1896 SRG 318, DOR *Zwyczaj malowania jaj wielkanocnych był już w wieku XIII powszechny w Polsce*. o (1937) 1946 Bogusz.Polon.II 179, DOR *Białe palec delikatnie wygładza malowanym paznokciem jakąś ledwie widoczną zmarszczkę na serwecie*. – STP, SPXVI, MAŃCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **3)** ‘ein Bild oder Gemälde anfertigen; etw. mit Mustern versehen’ – ‘tworzyć obraz, dzieło malarskie; pokrywać coś wzorami’: ca.1500 Rozm 21, STP *Brvy yey byly... kv szoby nad noss nye barzo szeszle, alye szye byly szyszly yeden vloss na drugy, yakoby nadobnego obraza malovanego (velut in imagine pulchra forent picta)*. o 1564 BielKron 466, SPXVI *iz Ray ziemski było mieysce [...] (nie ogrod murowány iáko málárze máluią) wielką część ziemie w sobie zámykáiąc*. o 1664 Lub.Erm. 202 *Nie darmo cię, Kupido, ślepym malowano, / Bo śmierci dla miłości i oślep szukano*. o 1781–1782 Pilch.Sen. List. 57, L *Dobremu malarzowi miléy iest rzeczywiście malować, niżeli że malował cudnie*. o (1857) 1872 Korz.J.Krewni 49, DOR *Zastał go przy sztaludze, z pędzlami w ręku, malującego jakiś obraz z wielką pilnością i zajęciem*. o 1955 Twórcz.6 s.199, DOR *Genialny Leonardo da Vinci siedem lat malował swe arcydzieło, wizerunek Mony Lizy*. – STP, SPXVI, MAŃCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **4)** ‘etw. bildhaft beschreiben,

darstellen' – 'opisywać, przedstawiać coś obrazowo': 1551 KromRozm I G4, SPXVI *O kofćyete Rzymfkim / izali nye piffq / mowya / y máluyq* *pospolićyete / iż to yest Bábilon.* ○ 1788 Dmoch.Rym. 30, DOR *Niechaj satyra* *będzie w wyrazach ostrożna: nie maluje tak osób, że je poznać można.* ○ (†1849) 1949 Słow.Poem.I 305, DOR *Nie wiem, jak sobie jej postać* *malować: czy kiedy przyszła śpiącego całować jak z rozwartymi skrzydłami* *gołębia?* ○ 1950 Wojtk.Gen. 280, DOR *Wielu z przybywających spiskowców* *rosyjskich i polskich malowało wzruszające obrazy z dalekiej ojczyzny.* – SPXVI, TR, SWIL, SW (przen.), LSP, DOR. **5** 'schminken' – 'robić makijaż': 1557 BielKom C6v, SPXVI *chroń sie próżnowania / Zbytнім* *kosztem vbyorow twarzy málowania.* ○ (†1760) 1762–1764 Bals.Św.2 585, L *Czemu to panna urodziwa nie maluje twarzy?* ○ (1843–1846) 1885–1887 Baliń.M.Polska III/2 114, DOR *Już wówczas używały kobiety farb* *i proszków do malowania twarzy.* ○ (1948) 1949 Brand.K.Sams. 179, DOR *Ilekoć wychodziła z domu, malowała usta i policzki karminową szminką,* *a rzęsy czarnym tuszem.* – SPXVI, MAČZ, L, SW, DOR. **6** 'zum Ausdruck bringen, äußern' – 'wyrażać, uzewnętrzniać': 1568 RejZwierc 22v, SPXVI ○ 1575 CzechRozm 22v, SPXVI *że tego tak nie rozumiem ani trzymam / iako* *oboi Troyczacy / ani iako przedwiecznicy: ktorzy go sobie Bogiem* *y człowiekiem máluiq.* ○ 1726 Jabł.Tel. 28, L *Żal i cnota na twéy malowane* *twarzy.* ○ (1842) 1910 Gosz.Król 198, DOR *Wziął mię za rękę i mówił* *głosem, malującym głębokie rozrzewnienie: – Jak mi żal, jak mi żal, że tak* *krótko jesteśmy z sobą.* ○ [LBel.] (1853) 1953 Krasz.Jabł.I 14, DOR *Całe* *miasto zachwycał swą naiwną, poczciwą, zawsze zakłopotaną, wesolą* *i pośpiech malującą twarzą.* – SPXVI, L, SWIL, SW (przen.), DOR (przestarz.). **7** *nie taki diabeł straszny, jak go malują* 'das, wovon die Rede ist, ist nicht so schlimm, wie jemand es darstellt' – 'to, o czym mowa, nie jest tak straszne, jak to ktoś przedstawia': (1619) 1629 Rys.Ad. 48, L *Nie* *tak szpetny djabeł, iak go maluiq.* ○ [LBel.] 1633 Birk.Ex. H.3, L *Nie* *tak szpetny djabeł, iak go maluiq.* – TR, L, SWIL, SW (prz.), LSP (przysł.), DOR (przysł.). ○ **Etym:** mhd. *mālen* v., 'bunt verzieren; färben; schminken; malen; im Geiste entwerfen; schreiben, aufzeichnen', LEX. ○ **Konk:** *barwić* v. imp., bel. seit 1455, STP, zuerst geb. TR. †*farbować*. ○ **Der:** *zmalować* v. pf., 1444 R XXIII 306, STP *Iudei linierunt zmalowaly sepulcrum cimento.* Zuerst geb. L; *wymalować* v. pf., ca. 1450 R XXIV 359, STP *misit quendam* *pictorem ad Iesum, ut suam ymaginem figuraret, oblycze whymalował, ut sic* *ipsum saltem per ymaginem, przez whymalowa<nie>, conspiceret.* Zuerst geb. MAČZ; *malowanka* subst. f., 'bemaltes Zimmer; kleine Zeichnung', 1461 SprKHS V s.XXIX, STP *Pro rami seu fenestralia membranarum ad* *malowanka.* Zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 2, 3; *malowanie* subst. n., 'Gemälde', 1471 MPKV J 43, STP, zuerst geb. MAČZ; *namalować* v. pf.,

1534 FalZioł I 49b, SPXVI, zuerst geb. L; *umalować* v. pf., †1620 Koch.
Ariost 1 167, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1, 2, 5; *przymalować* v. pf.,
zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1, 2; *domalować* v. pf., (1575) 1766 Kosz.
Cyc. 172, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1, 2, 3, 5; *omalować* v. pf., 1579
Calag 3b, SPXVI, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 2, 3, 6; *zamalować* v. pf.,
1607 Warg.Radz. 140, L, zuerst geb. TR; *pomalować* v. pf., 1618 Koch.Gof.
2 151, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1, 2, 3, 5; *przemalować* v. pf., (1853)
1900 Kaczk.Murd.I 41, DOR, zuerst geb. CN, nur für Inh. 2, 3; *odmalować*
v. pf., 1655 Tw.Nad.Pask. 10, zuerst geb. TR, nur für Inh. 3, 4, 6;
malowidło subst. n., ‘ein mit Farbe gemaltes Bild’, 1743 BystrzInf B4r,
SP17, zuerst geb. L; *malownia* subst. f., ‘Einbildungskraft’, [hapax] 1788
Dmoch.Rym. nlb., DOR, zuerst geb. L, nur für Inh. 4, 6; *nadmalować* v. pf.,
zuerst geb. L; *podmalować* v. pf., 1846 Sztyrm.Katalept.I 122, DOR, zuerst
geb. L, nur für Inh. 1, 2; *malowniczy* adj., 1832 PamRóż 6-8, SJAM, zuerst
geb. SWIL, nur für Inh. 1, 2, 3, 4, 6; *malowny* adj., (1838) 1930 Fredro A.
Jow. 229, DOR, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1, 2, 3; *obmalować* v. pf.,
1832–1844 L₂ 411, SJAM, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 2, 4, 6; *malatura*
subst. f., ‘Gemälde; Farbe’, 1839 Mac.Pam.II 86, DOR, zuerst geb. SW, nur
für Inh. 1, 2, 3; *malownik* subst. m., zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 2, 3;
malunek subst. m., †1862 Syrok., SW, zuerst geb. SW, nur für Inh. 3; *mal*
subst. m., ‘Farbe’, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 2, 3, 5. ❖ Der zeitliche
Abstand zwischen dem Erstbeleg für *malarz* und demjenigen für *malować*
kann bedeuten, daß es sich beim Verb um eine polnische Ableitung vom
Substantiv handelt. Jedoch kann eine direkte Entlehnung nicht
ausgeschlossen werden, wie auch eine Übernahme von atsch. *malovati* ‘dss.’,
belegt seit 1392 Štit.ř 10 b (GEBAUER). Jedenfalls stammt *malowanie*
‘Gemälde’ aus atsch. *malóvanie* ‘dss.’, belegt seit J. Hus (†1415, GEBAUER).
Im Tschechischen handelt es sich wohl um eine Lehnübersetzung nach
lat. *pictura*, vgl. auch mhd. *gemaelde* (LEXER), *gemæl(d)e* (KLUGE),
ebenfalls nach *pictura*. Als Personennamen erscheint Johannes Malowany
bereits 1430 in Krakau (SSNO). Vgl. †*malarz*.

« zurück blättern vor »